

Bir dūřman ceza hukuku aracı olarak sosyal medya

PEN Norveç Tūrkiye İddianame Projesi

Kemal Göktaş

Yayımlanma Tarihi: 9 Aralık 2021

Kemal Göktaş 1999 senesinde Ankara Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, yüksek lisansını Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde gazetecilik alanında yapmıştır. Halen aynı enstitüde doktora çalışmalarını sürdürmektedir. Gazeteciliğe Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı'ndan aldığı burs ile başlayan Göktaş, sırasıyla Radikal, Sabah, Vatan, Milliyet, Cumhuriyet ve Diken'de çalışmıştır. Göktaş, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Metin Göktepe, Abdi İpekçi gibi 9 prestijli gazetecilik ödülü sahibi olup, iki kitabı ve çok sayıda kitap ve dergide makalesi yayımlanmıştır. 2019'da Kısa Dalga Podcast'i kurmuş olup, halen internet haber sitesi ve podcast platformu olan Kısa Dalga Medya'nın yayın yönetmenliği görevini sürdürmektedir.

İstanbul'da 15 Şubat 2013'de bir mahkeme, ilk kez Twitter üzerinden yapılan tehdit ve hakarete hapis cezası verdikten¹ 8 yıl sonra, 15 Mayıs 2021'de Economist dergisi, Türkiye'ye gidecek turistlere "Recep Tayyip Erdoğan hakkında tweet atmaktan uzak durmaları" önerisinde bulunuyordu.²

Aradan geçen 8 yılda Türkiye'de sosyal medya iktidarın eleştirileri şiddetle cezalandırdığı bir mecraya dönüşmüştü. Oxford Reuters Gazetecilik Çalışmaları Enstitüsü'nün 2018 raporunda Türkiye'deki katılımcıların yüzde 65'inin "**sosyal medyada siyasi görüşlerini paylaşması halinde otorite ile başının belaya gireceğini**" düşündüğünü aktarıyordu. Türkiye, bu oran ile 37 ülke arasında ilk sırada yer alıyordu.³

AKP'nin 2010 yılındaki Anayasa referandumunu kazanmasının ardından yargıda da iktidarını (Fethullahçılarla birlikte) kurumsallaştırması, çok önemli bir baskı aygıtını da eline geçirmesi anlamına geliyordu. Türkiye'de internetin ve sosyal medyanın "yükseliş" dönemi ile AKP'nin otoriter uygulamalarının "yükseliş" dönemi aynı zaman dilimine, 2010'lı yılların başına rastlar.

Özellikle Gezi direnişi, iktidarı medyayı zapt-u rapt altına almanın yetmeyeceği gerçeği ile yüzleştirmişti. Sosyal medya, Gezi'de hem haber alma hakkının kullanılmasını sağlayan hem de direnişin örgütlenmesini ve yaygınlaşmasını kolaylaştıran bir işlev görmüş ve medyanın bocaladığı bir ortamda direnişin "temel mecrası" olmuştu.⁴

Herkesin sözünü "özgürce" söyleyebildiği bu yeni kamusal alan karşısında iktidar, mevzuatın yetersizliği ve güvenlik örgütlenmesinin hazırlıksızlığı gibi zaafarla karşı karşıya idi ve bu yüzden denemek zorunda olduğu ilk yöntem sosyal medya mecralarını yasaklamak oldu. Sosyal medya, iktidar için, dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "**Twitter mivtir hepsinin kökünü kazıyacağız. Uluslararası camia şunu der, hiç beni ilgilendirmiyor**"⁵ sözlerinde ifadesini bulan bir tehlike haline gelmişti.

¹ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/twitterdan-tehdit-ve-hakarete-ilk-ceza-404150>

² <https://yaziyor.org/2021/05/14/turistlere-tavsiye-tek-yapmaniz-gereken-erdogan-hakkinda-tweet-atmamak/>

³ <https://www.gazeteduvar.com.tr/cumhurbaskanina-hakaret-mahkumlari-cocuk-gazeteci-avukat-haber-1510280>

⁴ <https://www.evrensel.net/haber/59472/gezi-direnisi-ve-sosyal-medya-iletisim-orgutlenmektedir>

⁵ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/erdogan-twitterin-kokunu-kaziyacagiz-52603>

Anayasa Mahkemesi, Twitter ve YouTube gibi sosyal medya platformlarının tamamen yasaklanmasını Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı bularak iptal etti.⁶

WhatsApp, Twitter ve Facebook gibi platformlarda geçici kısıtlamalar yargı engeline takıldı ve daha da önemlisi yönetenler tarafından da sürdürülebilir olmadığı anlaşıldı. Buna rağmen iktidar, kendi "bekası" için elzem gördüğü durumlarda bu yola gitmekten vazgeçmedi. Wikipedia, Türkiye'nin Suriye'deki cihatçılara destek sağladığı yönündeki sayfalarını kaldırmayı reddetmesinin ardından Nisan 2017'de engellendi ve ancak Anayasa Mahkemesi'nin ihlal kararı üzerine 3 yıl sonra erişime açılabilirdi.⁷

Sosyal medyaya 'Big brother' gözetimi: Sanal devriyeler

İktidarın sosyal medyada eleştirel düşüncelerin ve kendisine zarar vereceğini düşündüğü haberlerin yayılmasını önlemeyi hedefleyen stratejisinin en önemli ayaklarından "sanal devriyeler" idi.

Bakanlar Kurulu kararı ile Emniyet bünyesinde 2011'de "Bilişim Suçlarıyla Mücadele Daire Başkanlığı" kuruldu. 2013'de adı "Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı" olarak değiştirilen bu yapılanma sosyal medyada büyük bir gözetim kurmakla kalmadı, adeta bir "psikolojik savaş" da yürüttü. Asayiş Daire Başkanlığı bünyesinde kurulan "Bilişim Sistemleri Şube Müdürlüğü'nün amaçları arasında "bir suç teşkil etmese bile içeriği itibariyle toplumun genel ahlak ve düzenini olumsuz etkileyen ... web siteleriyle mücadele edilmesi" yer alıyordu.⁸

Emniyet, 2017'de *sosyal medya hesaplarının* Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından takip edildiğini duyuruyor ve vatandaşlara suç unsuru taşıdığını düşündükleri paylaşımları elektronik posta yoluyla Emniyet'e ihbar etme çağrısı yapıyordu.

Anayasa ve yasalara aykırı olarak "fiilen" uygulamaya konulan "sanal devriye"nin yasal dayanağa kavuşturulması ise 2018 yılında oldu. Önce darbe girişimi sonrası ilan edilen olağanüstü hal kapsamında çıkarılan 680 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile polise "**sanal ortamda**

⁶ https://tr.wikipedia.org/wiki/Twitter%27a_T%C3%BCrkiye%27den_eri%C5%9Fimin_engellenmesi#cite_note-11

⁷ https://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi%27ye_T%C3%BCrkiye%27den_eri%C5%9Fimin_engellenmesi

⁸ <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/157433>

araştırma yapma yetkisi” verildi. Olağanüstü halin bitmesinden sonra bu düzenleme Polis Vazife ve Selahiyat Kanunu’na taşındı.⁹

Sanal devriye, 2018’de 2.700 polis tarafından yürütülüyordu. Polisin ihbar hattı olarak kullandığı elektronik posta adreslerine günde ortalama 3 bin ihbar yapılırken, “terör saldırıları, patlama ve eylemlerin” olduğu dönemde bu ihbarlar 30 bini buluyordu.¹⁰

İçişleri Bakanlığı tarafından 2018 yılında haftalık olarak, 2019 yılından itibaren ise aylık olarak bu sanal devriye faaliyetlerinin sonuçları yayınlanmaya başladı. Bakanlığın bu verileri düzenli olarak kamuoyu ile paylaşmasındaki amacın, “şeffaflık”, “bilgilendirmek” ve “hesap vermek”ten çok topluma sosyal medya paylaşımları ile ilgili gözetim ve denetimin kapsamı hakkında bir “mesaj” verilmesi olduğu açıktı.

İçişleri Bakanlığı tarafından açıklanan verilere göre 2018 – 2020 arasında yani Emniyet 146.712 sosyal medya hesabını inceledi ve 68.672 hesap hakkında soruşturma başlatılmasını sağladı.¹¹

Anayasa Mahkemesi, sanal devriye uygulamasına dayanak teşkil eden yasal düzenlemeyi Anayasa’nın kişisel verilerin ancak kanunda öngörülen hallerde işlenebileceğini düzenleyen 20. maddesi ile temel hak ve hürriyetlerin Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve kanunla sınırlanabileceğini düzenleyen 13. Maddesine aykırı bularak iptal etti.¹²

İçişleri Bakanı Süleyman Soylu’nun Anayasa Mahkemesi’ni sert şekilde suçladığı ve Anayasa’ya aykırı olduğu açık olmasına rağmen konu ile ilgili Anayasa Mahkemesi Başkanını aradığını açıklamasına neden olan bu iptal kararı, fiilen uygulamaya sokulmadı. AYM kararına rağmen polisin sanal devriye faaliyetleri ve İçişleri Bakanlığı’nun bu faaliyetlerin sonuçlarını rutin olarak açıklamaya devam etmektedir.¹³

⁹ <https://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/223745-sanal-devriye-faaliyetiyle-suclu-aramak>

¹⁰ <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/45-milyon-sosyal-medya-hesabina-siber-goz-40868004>

¹¹ https://ifade.org.tr/reports/EngelliWeb_2019.pdf

¹² <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2020-10-nrm.pdf>

¹³ <https://abcgazetesi.com/aym-kararina-uyulmadi-sanal-devriye-ile-erdogana-hakaret-davasi-acildi-377728>

Erişimin engellenmesi

İktidarın internet ve özel olarak sosyal medya üzerindeki engelleyici pratikleri bundan ibaret değildi. İstatistikler, Türkiye'nin gerek haber siteleri gerekse sosyal medya hesaplarına erişim engeli getirmede Dünya'da ilk sıralarda yer aldığını gösteriyor.

29 Mayıs 2015 tarihinden 2020 sonu itibarıyla 54 farklı sulh ceza hakimliğince 3.150'den fazla Twitter hesabı, 3.400'den fazla tweet, 600'den fazla Facebook içeriği ve 1.850'den fazla YouTube videosu olmak üzere 23.135'den fazla adrese erişim engellendi.¹⁴

Twitter Şeffaflık Raporlarına göre, 2012 - 2020 yılları arasında Twitter'a dünya genelinde gönderilen 12.499 mahkeme kararından 7.070'i (yüzde 57) Türkiye'den gönderildi.

Dünya genelinde diğer çıkartma taleplerine bakıldığında Twitter'a gönderilen toplam 169.190 talepten 42.455'i Türkiye'den gönderildi ve Türkiye, Japonya'nın ardından ikinci sırada yer aldı. "Hesap kapatma" taleplerinde ise Türkiye, toplam 500.325 hesap arasından 107.221 taleple Endonezya'nın ardından ikinci oldu. Kapatılan veya görünmez kılınan hesaplar sıralamasında ise Türkiye, 2.527 (yüzde 75) hesapla ilk sırada yer aldı.¹⁵

Düşman ceza hukuku aracı olarak 'sosyal medya'

Sosyal medyanın bir yandan ana akım medyanın çöktüğü ve muhalif medyanın henüz emekleme aşamasında olduğunu bir dönemde toplumsal muhalefetin ve bağımsız gazeteciliğin en önemli araçlarından biri haline geldiği söylenebilir. Ama sosyal medya, aynı zamanda iktidarın muhalifleri baskı altına alma hedefi için de muazzam olanaklar sunmuştur.

Sosyal medya, iktidarın ve bağımlı yargının ihtiyaç duyduğu suçlamaya - cezalandırmaya elverişli fiilleri zahmetsizce elde edebileceği bir veri bankası işlevi görmektedir. Öyle ki, 1990'ların sonuna kadar işkence ile elde edilen cezalandırmaya "elverişli" kanıtlar için 2010'ların ortalarına kadar Fethullahçı yargı ve güvenlik bürokrasisinin ustaca kullandığı teknik takip, telefon dinleme, gizli

¹⁴ https://ifade.org.tr/reports/EngelliWeb_2019.pdf

¹⁵ https://ifade.org.tr/reports/EngelliWeb_2019.pdf

tanık, delil yaratma gibi görece daha yorucu yöntemlere sosyal medya sayesinde bugün büyük oranda ihtiyaç kalmamıştır. AKP'nin güvenlik bürokrasisi ve bağımlı yargısı için ihtiyaç duyulan her şey, cezalandırılmak istenen kişinin sosyal medya hesabıdır.

Cezalandırılmasına karar verilen kişinin sosyal medyasında suçlamaya konu olabilecek paylaşımlar 'avlânır' ve savcılıklara sunulur. Savcılıkların, bu talepleri reddetme gücü de niyeti de yoktur ve kolluktan gelen fevlekeler davaya dönüşür. Bundan sonra mahkemelerin, istinaf ve temyiz mercilerinin verecekleri kararlar da yine iktidarın strateji ve taktiklerinde o kişinin ya da "meselenin" ağırlığına, bulunduğu konuma bağlıdır. Kimi zaman otoriter sistem içinde dahi oluşabilen farklı güç dengeleri ve arızı konumlanışlar nedeniyle bazı davaların iktidarın niyetine aykırı sonuçlanması, (özellikle Anayasa Mahkemesi kararlarında) sosyal medya aracı kılınarak düşman ceza hukuku uygulanmasını ve bunun toplumsal ve siyasi alandaki sonuçlarını etkilemekten uzaktır.

Kamusal alanı manipüle etme aracı olarak troller

Düşman ceza hukuku uygulaması, suçlu değil, cezalandırılmak istenen kişiyi hedef alırken kamusal tartışmada ileri sürülebilecek asgari bir "meşruluğu" gözetir. Bu meşruluk iktidar yanlısı Twitter hesaplarından ve iktidar basını üzerinden yürütülen kampanyalarla sağlanır.

İktidarın trol hesapları kullanarak kamusal tartışmayı manipüle etmesi Türkiye'de oldukça bilinen bir olgudur. Nitekim Twitter da Haziran 2020'de AKP ile bağlantılı 7.340 hesabı manipülasyonu engelleme politikalarını ihlal ettikleri gerekçesiyle kapattığını duyurması sürpriz olmamıştır.

Twitter'ın kararına dayanak oluşturan Stanford Üniversitesi İnternet Gözlemevi'nin raporuna göre, kapatılan hesaplar 2008 ila 2020 arasında kuruldu. 'Devlet-destekli' bu hesaplar AKP lehine, CHP ve HDP aleyhine kampanyalar yürütüyor, özellikle HDP'lileri 'terör' ile suçluyordu. Söz konusu hesaplar 2017 anayasa referandumunda da başkanlık sistemine geçiş lehine organize paylaşımlarda bulunuyordu. Rapora göre, kapatılan hesaplar arasında son derece

merkezi ve organize olan, AKP yanlısı retweet ağlarının parçası olan onlarca hesap bulunuyordu. Bu hesapların aynı içeriği paylaştığı, hedef kitle inşa etme taktiklerini kullandığı ve etiketleri popülermiş gibi göstermeye çalıştıkları belirtiliyordu.¹⁶

Sosyal medyada düşman ceza hukuku pratikleri

AKP iktidarının sosyal medya paylaşımı yapanlara yönelik soruşturma, gözaltı ve tutuklama ile başlayan yargısal süreçlerinin kendisinin bizzat büyük bir baskı anlamına geldiği hatırd tutulmalıdır. Yargı organları neredeyse bütünüyle bu baskının bir aparatı olmakta ve sosyal medyaya ilişkin güvenlik bürokrasisinden gelen talepleri çok büyük ölçüde yerine getirmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nin zaman zaman verdiği ifade özgürlüğü yönündeki kararları iktidar açısından caydırıcı olmamakta, yerel mahkemeler tarafından da dikkate alınmamaktadır.

AKP iktidarının ve kendisine bağımlı güvenlik bürokrasisi ve yargı eliyle yürüttüğü düşman ceza hukuku uygulamaları o kadar pervasızdır ki, iktidar sahiplerinin kendi sözleri dahi, "düşman" kategorisine alınan bir kişi tarafından tekrarlandığında "suç" haline gelebilir.

Eski CHP Genel Başkan Yardımcısı Zeynep Altıok hakkında, sosyal medya üzerinden Cumhurbaşkanı'na hakaret iddiasıyla açılan davanın iddianamesinde yer alan suçlama konusu paylaşımlar arasında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın *"Tepeden tırnağa ailem de dahil artık bu makamı kullandırmayacağız. Bu makamlar sahtekarların, dolandırıcıların kullanacağı makamlar değildir"* sözlerinin de girmesi bu uygulamanın varabileceği yerleri gösteren bir örnektir.¹⁷

Bir başka örnekte, 2017'de Türkiye'ye başkanlık sistemi getiren Anayasa değişikliği referandumundan önce sosyal medyada viral olan videosunda "Bu hayır videosu tutarsa beni tutuklarlar" diyen kişi, Erdoğan'ın avukatlarının suç duyurusu üzerine tutuklanmıştı.¹⁸

¹⁶ <https://www.evrensel.net/haber/406925/twitter-akp-ile-baglantili-7-bin-340-hesabi-kapatti-trolleri-ifsa-etti>

¹⁷ <https://tele1.com.tr/erdoganin-sozlerine-bile-cumhurbaskanina-hakaret-davasi-478178/>

¹⁸ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/bu-hayir-videosu-tutarsa-beni-tutuklarlar-dedi-erdogan-sikayet-etti-tutuklandi-703871>

Düşman ceza hukuku uygulaması, sadece siyasi alanda değil, kültür sanat alanında veya yaşam tarzı bakımından iktidarca hedef alınan kişilere karşı da uygulanmaktadır.

Örneğin, Türkiye'nin ilk sosyal medya fenomenlerinden olan ve bir kadın olarak özel hayatı ile ilgili alışıldık kalıpların dışında paylaşımlar yapan "Pucca" lakaplı Selen Pınar Işık hakkında sosyal medyada yaptığı paylaşımlarda "uyuşturucu madde kullanımını özendirdiği" iddiasıyla açılan dava sonunda 5 yıl 10 ay hapis cezası verilmesi "yaşam tarzına" yönelik düşman ceza hukuku uygulamalarından biriydi.¹⁹ Mahkemenin gerekçeli kararında kullandığı ifadeler, iktidarın sosyal medya fobisini ortaya koyuyordu: **"Sosyal medyanın toplumlarda yarattığı etkiye bakınca; bu imkan kullanılarak dünyanın farklı yerlerindeki ülkelerde belli bir ideoloji çerçevesinde yapılan örgütlenmeler ile hükümetlerin devrilmesi sonucuna gidecek kadar neticeler elde edilebilmiştir."**²⁰

"Pucca" hakkında **"O kadar eşcinselli dizi izledim, film üstüne film bitirdim yok yok yok! Hala erkek denen aşağılık, karaktersiz cinsiyetten hoşlanıyorum..."** tweeti nedeniyle açılan davada da erkekleri aşağıladığı gerekçesiyle "halkın bir kesimini cinsiyet farklılığına dayanarak alenen aşağılama" suçundan 5 ay hapis cezası verilmesi de yargının bu sosyal medya fenomenini sistematik olarak takip ettiğini ortaya koyuyordu.²¹

Muhalef paylaşımlar yapan 83 yaşındaki ünlü oyuncu Genco açılan dava da "düşman ceza hukuku" uygulamasının tipik örneklerinden biri idi.

Erkal hakkında 2016 yılında yapılan bir ihbar, 2021 yılında işleme alınarak sadece ihbara konu paylaşımları değil, geriye dönük bütün sosyal medya paylaşımları incelendikten sonra Erkal hakkında Twitter'da 2016'da yaptığı iki paylaşım ile 2021'deki bir paylaşımı hakkında Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan dava açıldı.

¹⁹ <https://t24.com.tr/foto-haber/sosyal-medyada-twitter-paylasimi-sebebiyle-7-yil-hapis-cezasi-alan-pucca-ya-destek,8173>

²⁰ <https://www.dha.com.tr/istanbul/puccanin-aldigi-hapis-cezasinin-gerekcesi-aciklandi/haber-1688352>

²¹ <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/puccaya-erkeklere-hakaretten-5-ay-18-gun-hapis-cezasi-1878730>

Genco Erkal'ın söz konusu üç tweeti Cumhurbaşkanı Erdoğan'a yönelik eleştirileri barındıran ve hakarete dair herhangi bir ifade barındırmayan, hatta biri Erdoğan'ı değil başkanlık sistemini eleştiren tweetlerdi.²²

Sosyal medya paylaşımları, sadece ceza hukuku anlamında bir cezalandırmanın değil, özel hukukta da "düşman ceza hukuku" kapsamına girenlere yönelik yaptırımların bir aracı oldu. Yargıtay, 15 Temmuz darbe girişimi sırasında teslim olan silahsız askerlerin öldürülmesini eleştiren Twitter paylaşımlarını sadece beğenen ve retweet eden bir işçinin iş akdinin tazminatsız olarak feshedilmesini geçerli sayılması gerektiğine karar verdi. Yargıtay, yerel mahkemenin kararındaki **"Tweetlerde yazılanlar düşünce özgürlüğü kapsamındaki paylaşımlardır"** gerekçesine karşın **"Paylaşılan ve beğenilen sözlerin 15 Temmuz darbe girişimi döneminde, yapılan kalkışmaya karşı direnişi eleştirir nitelikte olduğu açıktır. Davalı işyerinin de kamu kurumuna bağlı işyeri olduğu dikkate alındığında, davacının davranışının işyerinde olumsuzluklara yol açtığı sabittir"** ifadeleriyle bozma kararı vermiştir.²³

Sosyal medyada sadece paylaşım yapmak değil, retweet etmek veya beğenmek de düşman ceza hukuku uygulaması kapsamında suç haline getirilmiştir.

Ünlü bir gazetecinin bir film önerisini retweet yaparak paylaştığı HSBC Genel Müdürü, bir ihbar yüzünden paylaşımın üzerinden 6 yıl geçtikten sonra, Erdoğan'a hakaret suçundan hâkim karşısına çıkıyor ve ancak beraat kararı alarak suçlamadan kurtuluyordu.²⁴

Gazeteci Hakan Aygün ise, pandemi nedeniyle Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın IBAN vererek başlattığı yardım kampanyasını eleştirmek için yapılan "Ey IBAN edenler..." paylaşımını retweet ettiği için bir ay tutuklu kaldığı davada 7 ay 15 gün hapis cezasına mahkûm ediliyordu. Anayasa Mahkemesi bir yıl sonra verdiği kararda Aygün'e verilen hapis cezasının insan hakkı ihlali olduğuna karar veriyordu.²⁵

²² <https://m.bianet.org/bianet/sanat/249210-genco-erkal-a-cumhurbaskani-na-hakarettten-4-yil-8-ay-hapis-istemi>

²³ Yargıtay 9. Hukuk Dairesi E:2017/20987, K:2018/4197

<https://www.hukukmedeniyeti.org/amp/ictihat.asp?id=2048261>

²⁴ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/erdogana-hakarettten-yargilaniyordu-hsbcnin-genel-muduru-icin-karar-verildi-1340157>

²⁵ <https://www.diken.com.tr/gazeteci-hakan-aygun-twitter-paylasimi-nedeniyle-hapis-cezasi/>

AİHM, Selma Melike v. Türkiye kararında “Kamu personelinin bir Facebook gönderisini beğenmesi nedeniyle işten çıkarılmasının, ifade özgürlüğünün ihlali olduğuna” hükmetmişti.²⁶

Sadece retweet etmek ya da beğenmek değil, “bazı” hesapları takip etmek dahi suçlama konusu yapıyordu. Amasya Üniversitesi'nde beş öğrenciye açılan davada. HDP Cumhurbaşkanı adayı Selahattin Demirtaş'ı takip etmek terör suçunun delilleri arasında sayılmıştı.²⁷

Siyasal rakipleri tasfiye aracı olarak sosyal medya

Sosyal medya, siyasal rakipleri kriminalize ederek tasfiye etme, etkisizleştirme amacı için de iktidara oldukça elverişli malzemeler sunmaktadır.

Hala cezaevinde tutulan eski HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'ın AİHM kararına rağmen tahliye edilmemesi için devreye sokulan davada, HDP Genel Merkezi adına atıldığı iddia edilen, insanları Kobane'ye yönelik IŞİD kuşatmasına karşı gösteri düzenlemeye çağıran tweet, Demirtaş ve diğer HDP'li siyasetçiler aleyhine en önemli delil olarak sunuldu.²⁸

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimini CHP'nin kazanmasında büyük payı olan CHP İstanbul İl Başkanı Canan Kaftancıoğlu hakkında, iktidar basını ve trollerin hedef göstermelerinin ardından 7 yıl önce attığı tweetleri nedeniyle açılan davada 9 yıl 8 ay hapis cezası verildi. Kaftancıoğlu'na “devleti aşağılama, kamu görevlisine ve Cumhurbaşkanı'na hakaret, halkı kin ve düşmanlığa tahrik, terör örgütü propagandası” suçlarından verilen ceza istinaf tarafından da onandı.²⁹

Gazetecilere baskı aracı olarak sosyal medya

İktidar, sosyal medya paylaşımları nedeniyle çok sayıda gazeteciye soruşturma ve dava açarak basın özgürlüğü üzerindeki baskısını bu alanda da devam ettirdi.

²⁶ <https://anayasagundemi.com/2021/07/08/ihamin-selma-melike-v-turkiye-kararinin-ozet-cevirisi-kamu-personeli-basvurucunun-bir-facebook-gonderisini-begenmesi-nedeniyle-isten-cikarilmasi-ifade-ozgurlugunun-ihlalidir/>

²⁷ <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/begenili-teror-davasi-40947690>

²⁸ <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/demirtas-hakkindaki-iddianameden-carpici-detaylar-296916.html>

²⁹ <https://www.birgun.net/haber/kaftancioglu-na-7-yil-onceki-tweetleri-nedeniyle-verilen-9-yillik-ceza-onandi-305727>

İşleri gereği sosyal medyayı daha sık kullanan gazeteciler haklarında açılan davalarda başka deliller olmasa bile sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek mahkûm edildiler.

Cumhuriyet gazetesi yazar ve yöneticilerine “terör örgütlerine yardım” suçlaması ile ağır cezalar verilen davada da gazetecilerin sosyal medya paylaşımları suç delilleri arasında gösterilmişti.³⁰

T24 yazarı Hasan Cemal hakkında, Twitter’daki paylaşımı gerekçe gösterilerek “Cumhurbaşkanı’na Tayyip Erdoğan’a hakaret” iddiasıyla açılan soruşturmada başka hesaplardan yaptığı iki retweet ve kendi hesabından attığı “Demokratlığın tek kriteri, sadece askeri darbe girişimine karşı çıkmak değil, derinleşmekte olan ‘Erdoğan darbesi’ne de hayır demektir!” tweeti suçlama konusu yapıldı.³¹

Nusaybin’de ‘sokağa çıkma yasağı’ döneminde haber takibi yaptıkları sırada gözaltına alınan ve haklarında ‘Örgüt üyeliği’ ve ‘Örgüt propagandası’ iddiasıyla dava açılan gazeteciler Meltem Oktay ve Uğur Akgül hakkında sosyal medya paylaşımlarından dolayı 4 yıl hapis cezası verildi.³²

Gazeteci Melis Alphan’a 2015 Diyarbakır Newroz’undan paylaştığı fotoğrafta “örgüt bayrağı” gözüktüğü gerekçesiyle “örgüt propagandası yapmak” suçlamasıyla tam 5,5 yıl sonra 7.5 yıla kadar hapis istemiyle dava açılması da sosyal medyanın iktidara “suç yaratma” konusunda sunduğu olanağa iyi bir örnekti. Alphan, yerel mahkemede beraat etti ancak

İstanbul Başsavcılığı, bu karara itiraz ederek istinafa taşıdı.³³

Kriz anlarında kamusal tartışmaları önleme amaçlı soruşturmalar

AKP iktidarı, ekonomik, siyasal, sosyal ve askeri kriz anlarında sosyal medyaya yönelik toplu soruşturmalar, gözaltılar ve tutuklamalarla kamusal tartışmayı baskı altına almayı rutin bir uygulamaya dönüştürdü. Sadece sınır ötesi askeri operasyonlar ve “terör” saldırıları gibi iktidarın tabu olarak ilan ettiği ve aykırı her sesi düşmanlaştırdığı konularda değil, pandemi, döviz

³⁰ <https://tr.sputniknews.com/20190918/cumhuriyet-gazetesi-davasinin-gerekcesi-tamamlandi-1040202905.html>

³¹ <https://www.gazeteduvar.com.tr/hasan-cemal-cumhurbaskanina-hakaretten-ifade-verdi-haber-1537892>

³² <https://gazetekarınca.com/gazeteci-oktay-ve-akgule-sosyal-medya-paylasimi-cezasi-4er-yil-hapis/>

³³ <https://medyagozlemveritabani.org/melis-alphana-terror-orgutu-propagandasi-yapmak-suclamasi/>

kurlarındaki yükseliş, göçmen sorunu, orman yangınları gibi iktidar için yönetme krizinin doğduğu anlarda da toplu soruşturma ve gözaltı uygulamaları devreye sokulmaktadır.

İçişleri Bakanlığı'nın 2019 raporuna göre o yılın Ekim ayı içinde Suriye'ye yönelik askeri operasyona karşı çıkararak "terör propagandası yaptığı" iddia edilen 1.297 hesapla ilgili olarak 452 kişinin gözaltına alındığı ve 78 kişinin tutuklandığı açıklanıyordu.

2021 yılı yaz aylarındaki orman yangınları ile ilgili eleştirel paylaşımda bulunanlara yönelik toplu soruşturma ve gözaltı yapılmaktan geri durulmadı.³⁴ Benzer şekilde pandemide alınan önlemleri eleştiren sosyal medya kullanıcıları da soruşturma ve gözaltıdan nasiplerini aldılar.³⁵

Sosyal medyanın esas olarak düşman ceza hukukunun uygulanma araçlarından biri olduğunu gösteren binlerce arşivlerde durmaktadır. Yukarıda çok azına yer verilen örneklerin dışında dini eleştirilmez kılma, laikliği geriletme amaçlı sosyal medya taramaları ve açılan soruşturma ve davalar da dikkat çekmektedir.

³⁴ https://kisadalga.net/haber/detay/orman-yanginlariyla-ilgili-paylasim-yapan-66-kisi-hakkinda-sorusturma_12032

³⁵ <https://icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi233>